

In achttienhonderdzeventig ben ik geboren, op een verdieping van een huis aan de oude Amstelstraat. Ik ben een beetje trotsch op mijn tijd, mijn geboortekring, mijn jeugd. Wat zijn er toen niet voor belangrijke menschen uit ons kleine Joodsche wereldje voortgekomen: mannen en vrouwen als Henri Polak, Querido, Van Campen, Louis de Vries, Esther de Boer-van Rijk. Het kan zijn dat zij het met 't milieu waarin ze geboren werden, niet eens waren. Ik heb daar met Querido later eens over gesproken. Maar voor ons, de kleineren, was dat heel wat anders. Wij, Amsterdamsche diamantbewerkeren, zagen onze grooten, mannen en vrouwen, uitvliegen en gelukken, wij voelden ons waardiger en krachtiger worden door hun succes. Wij keken misschien niet scherp genoeg en dachten dat onze mannen in de Nederlandsche cultuur hartelijker ontvangen werden, dan dat in werkelijkheid het geval was. Wij kleineren, die leergierig waren, geloofden aan de goede toekomst van de menschheid, we dachten dat de booshartigheid en bekrompenheid voorbij was en dat de geheele arbeidersstand gelukkig en ontwikkeld zou worden. De jeugd van tegenwoordig weet niet meer wat dat woord „ontwikkeling” voor ons betekende. Mijn dochter heeft op de universiteit ontwikkeling ontvangen. Wij droomden van ontwikkeling. De ontwikkeling was licht en heilig, als de tempel, ze werd wel verkregen door boeken en lessen maar dat waren er maar de werktuigen voor, ze was heel iets anders. Voor mij, die uit een vroom gezin kwam, lag er over ontwikkeling iets als de schechina². Als de groote mannen van mijn tijd en mijn kring wilden spreken, zouden ze het U zeggen. Mannen als Querido of Henri Polak waren nog blij met kennis. Ja, dat was in een kleine kring een soort Renaissance, net zoo als vroeger de groote wereld die gekend heeft.

Er was een groot verschil tusschen ons leven en onze ideeën. In ons leven gingen we den weg van onze ouders, de kleinen als ik tenminste, en ik geloof dat men later ontdekt heeft dat we verstandig deden. Met den ouden weg bedoel ik dat we vroeg trouwden met een eenvoudig meisje en onze vreugde haalden uit den groei van onze kinderen en uit wat men voor hen doen kon.

Toen ik negentien jaar was heb ik me dus verloofd en toen ik twintig was, trouwden we. Mijn vrouw heette Rebecca Spiero. Ik was gelukkig met haar. Toch moet ik toegeven dat er in mijn huwelijk wel iets in me onbevredigd bleef. Dat was het geval met veel jongens van mijn kring en mijn leeftijd. Wij hadden dezelfde behoefte aan huiselijk leven en aan kinderen die onze ouders en voorouders kenmerkten, maar we hadden toch andere ideeën gekregen. En nu deed het zich voor dat onze meisjes wat bij de jongens achterbleven. Doordat onze vrouwen op sociaal gebied niet zoo met ons meevoelden,